

מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל*

איסור כלאיים בלבישה (יבמות ד, ב)

בגמ' ביבמות "הני מצרך צריכי, דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך הוה אמינא כל דרך העלאה אסר רחמנא ואפילו מוכרי כסות כתב רחמנא לא תלבש שטענז דומיא דלבישה דאית ביה הנאה". ופרשי' ד"ה ואפילו מוכרי כסות - "שאינ מתכוונים להנאת חימום". והקשו התוספות ישנים הא אליבא דר' יהודה קיימינן, דאמר דבר שאין מתכון אסור. ותירצו, שאין שום הנאה כלל. ועוד תירצו, שלא גרסינן ליה כלל. והעיר רבינו, שמשמע מדברי רש"י שאיסור העלאה תלוי דוקא בהנאת חימום ולא בשום הנאה אחרת. למשל: אם אחד ילבש את הבגד כדי להתהדר בו אז אין שום איסור של כלאים.

והנה רבינו רצה למצוא לפי שיטת רש"י שני דינים בענין כלאים: יחס אחד של העלאה, והשני של לבישה, שיש להם חילוקים שונים זה מזה, ובזה תירץ את קושיית התוספות ישנים על רש"י. וביאר את דברי רש"י שהעלאה אסרה תורה דוקא בשעה שמכוין לשם הנאת חימום, זאת אומרת שאם אין כוונה לשום חימום אז לא נקרא ההעלאה לבישה, ובזה לא שייך למימר דבר שאין מתכון אסור או מותר, מפני שההנאה עושה את ההעלאה ללבישה. אבל לבישה מצד עצמה בלא שום הנאה ג"כ נקראת לבישה מפני שהעיקר אצלנו היא רק הלבישה ולא יותר.

ואמר רבינו שאפילו אם נסבור דבר שאין מתכון מותר, ג"כ תהא לבישה, מצד עצמה בלא שום הנאה או מחשבה לשום לבישה, אסורה. והסביר, שהמחלוקת האם דבר שאין מתכוין מותר או אסור שייכת בדבר שהמעשה אינו אסור אלא מצד תכליתו, שאז יש לחלק למי שסובר דבר שאין מתכוין מותר, אם היתה כוונה או לא, מפני שהעיקר אצלנו הוא התכלית של המעשה, ובאם אין תכלית אז אין מעשה. אבל במקום שהמעשה מצד עצמו אסור אז אין שייך למימר דבר שאין מתכוין מותר, מפני שהעיקר אצלנו רק פעולת המעשה בלא שום מגמה ותכלית. וממילא תתורץ פה קושיית התוספות ישנים על רש"י, מפני שפה הגמרא היא בין אליבא דר' יהודה ובין אליבא דר' שמעון, ואדרבה, דוקא אליבא דר' יהודה הוא יותר פשוט, מפני שאליבא דר' שמעון הלא יכולים לכאורה להקשות, איך הייתי סובר שאפילו מוכרי כסות שאין מתכוונים להנאת חימום יהא אסור, הלא הוא סובר דבר שאין מתכוין מותר, אלא לפי מה שביאר רבינו זה פשוט שהייתי חושב שהעלאה היא ג"כ בכלל לבישה וא"כ לא שייך דין זה לדבר שאין מתכוין, וזה פשוט. וממילא תירץ ג"כ אגב אורחא את קושיית הברית אברהם (או"ח ס' ג'), מה אנו צריכים להיתר של כלאים בציצית לפי שיטת הסוברים דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אפי' במקום שיש הנאה אחרת בהדי מצוה. אבל לפי מה שהרב ביאר יהא פשוט, הלא סוף כל סוף יש פה לבישה.

* שיעור זה נרשם ע"י אחד התלמידים כנראה משנת תרצ"ג. והיה למראה עיני מרן הרב זצ"ל.

והביא רבינו ראייה שהרמב"ם ג"כ סובר כשיטת רש"י שיש שני גדרים של העלאה ולבישה. וראיתו היא מדברי הרמב"ם בהלכות כלאים (פ"י הלכה י"ב): "האומר בסגנון זה 'כלאים בגדים מותר לעשותם ולמוכרם ואין אסור אלא ללובשן בלבד או להתכסות בהן שנאמר לא תלבש שעטנז ונאמר לא יעלה עליך" ע"כ לשון הרמב"ם. והעיר על סגנונו של הרמב"ם שהוא מפסיק בהמלה "בלבד" באמצע דבריו ולא גמר את כל הענין. ועוד העיר, שבאותו הפרק (הלכה ט"ז) בדין של תופרי כסות תופרין כדרכן החליף את סדר המשנה. שבמשנה הדין של מוכרי כסות הוא הקודם, והרמב"ם שינה את הסדר. ועוד, שבמוכרי כסות כתב קצת בסגנון אחר מהמשנה, שבמשנה כתבו "מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, וכן תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו, וכו'". והרמב"ם הביא בתופרי כסות את המשנה כצורתה ובמוכרי כסות שינה את הלשון ואמר "וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה שיציל להם הכלאים שעל כתפן מן החמה ולא יתכוונו בגשמים להתחמם בו, והצנועים מפשילין לאחריהם במקל", ע"כ לשון הרמב"ם. וגם עוד העיר שבמסכת כלאים (פרק ט' סוף משנה ב') כתוב "ולא ילבש כלאים אפילו ע"ג עשרה אפי' לגנוב את המכס". א"כ חזינן דאפילו בלא שום כוונה אסור, וא"כ איך כתוב אח"כ (שם משנה ה') "מוכרי כסות מוכרין כדרכן, וכו'" וכן במשנה ו' בדין של תופרי כסות תופרין וכו', שמשמע שבלא כוונה מותר.

ותירץ, שלפי היסוד שהעלאה ולבישה הם שני עניינים אז פשוט הענין, שבמשנה ב', בדין שאסור ללבוש אפילו עשרה בגדים - שם קאי בלבישה, שבלא שום כוונה והנאה הוא אסור, אבל במשנה ו' בדין של מוכרי כסות, שם ודאי איירי בהעלאה, לכך אם אין שום כוונה אז אין שום איסור. ולפי היסוד הזה, שלבישה והעלאה הם שני עניינים, יהא ניחא ג"כ מה שהרמב"ם מפסיק באמצע ההלכה במלה "בלבד" (בפרק י' הלכה יב) בדין של לבישה והעלאה. וגם מובן מה שהרמב"ם מהפך את סדר המשנה, וגם את מה שמשנה קצת בדין של מוכרי כסות. מפני שהמשנה רצתה להשמיענו חידוש זה, לכך כתבה מוקדם את הדין של מוכרי כסות מפני שלא מבעי תופרי כסות, שזה ודאי איירי בהעלאה, אלא אפי' מוכרי כסות, שהיינו יכולים לטעות שהמוכר לובשו כדי להראות את מידתו לעכו"ם, וזה נקרא ודאי לבישה, לכך כתבה המשנה מקודם את הדין היותר מחודש ואח"כ את הדין היותר פשוט. אבל הרמב"ם בפסק ההלכה שלו, נקט מקודם את הדין של תופרי כסות שהוא היותר פשוט, כדי להראות בדין של מוכרי כסות שהוא ג"כ העלאה, ולכך הוסיף את הסגנון. "ובלבד שלא יתכוונו בחמה שיציל להם הכלאים שעל כתפן" כדי להראות שזהו דין העלאה מפני שבלבישה אין מועיל שום כוונה כמו שביאר.

והוסיף עוד, שהראשונים נחלקים אם קשין אסורין דוקא בלבישה אבל בהעלאה לא, או אפי' בהעלאה ג"כ, והביא את שיטת הרשב"א שסובר שיש לחלק בין קשים לרכים בהעלאה, ודלא כהתוס' בפרק א' דביצה (טו, א) שסוברים שאין שום חילוק בין קשים לרכים אפילו בהעלאה.